

Iwaniak, Stefan

"Kieleckie czasopiśmiennictwo konspiracyjne 1939-1945 : (noty bibliograficzne)", Mieczysław Adamczyk, Kielce 1976 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Prasy Polskiej 16/2, 117-118

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Mieczysław Adamczyk, *Kieleckie czasopiśmiennictwo konspiracyjne 1939—1945*. (Noty bibliograficzne), Kielce 1976, ss. 125, 3 nłb.

W lutym bieżącego roku ukazała się kolejna publikacja na temat regionalnej prasy konspiracyjnej¹. Praca, M. Adamczyka — choć należy ją traktować jako wstęp do szerszej książki — wzbogaciła zasób informacji naukowych o okresie dynamicznej walki ludności wsi i miast Ziemi Kieleckiej z okupantem hitlerowskim. Bardzo ważne jest podjęcie problematyki bibliograficznej, której dotychczas nie podjął żaden z autorów. Zapotrzebowanie, przy rozwijających się prężnie ośrodkach akademickich na tego typu opracowanie, jest duże. Dotychczasowe, stosunkowo niewielkie artykuły i rozprawy, poruszające fragmenty poszczególnych zagadnień, absolutnie nie odpowiadają potrzebom badawczym i dydaktycznym².

Praca M. Adamczyka składa się z przedmowy, przypisów, wstępu, not bibliograficznych, wykazu źródeł i literatury, indeksów miejscowości, nazwisk i pseudonimów. W części zasadniczej przedstawionych zostało 147 pism konspiracyjnych, z których 25 do chwili obecnej było całkiem nie znanych. Czasopisma ułożone są alfabetycznie, zaś noty bibliograficzne przy każdym z nich podają średnio osiemnaście kolejno po sobie następujących danych. Autor podał przy każdym czasopiśmie: tytuł, podtytuł, emblemat i hasło w winiecie, czasokres wydawania, częstotliwość ukazywania się pisma, wydawcę, miejsce wydania, format i technikę wykonania, nakład, datę numeru pierwszego i ostatniego, liczbę wydanych

¹ Poprzednio Z. J. Hirsza, *Lubelska prasa konspiracyjna 1939—1945*, Lublin 1965.

² M. Adamczyk: *Zawartość treściowa konspiracyjnego pisma „Odwet”*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”, 1974, t. 13, z. 1; *Prasa konspiracyjna Kielecczyzny 1939—1945, informator wystawy Muzeum Świętokrzyskiego*, Kielce 1973; *Katalog prasy konspiracyjnej Ziemi Kieleckiej w latach 1939—1945*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego”, 1975, t. 9, i cztery inne artykuły w różnych wydawnictwach; A. Słomkowska: *Prasa i działalność propagandowa PPR, GL i AL na Kielecczyźnie*, „Wojskowy Przegląd Historyczny”, 1971, nr 2; *Prasa Polskiej Partii Robotniczej w latach 1944—1946*, [w:] *Prasa Polski Ludowej*, Warszawa 1971, z. 1; *Wydawnictwa instruktażowo-propagandowe PPR, AL i KRN w okresie okupacji hitlerowskiej*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”, 1973, t. 12, z. 4. W rozprawach ogólnych A. Słomkowskiej jest wiele informacji o województwie kieleckim.

numerów, nazwisko redaktora i składy zespołów redakcyjnych. Poza tym znalazły się tu zestawienia statystyczne zachowanych egzemplarzy w poszczególnych latach, a także informacje o miejscu przechowywania czasopism. W końcowej części każdej noty bibliograficznej podane jest źródło lub opracowanie, z których czerpano wiadomości do opracowania noty o danym czasopiśmie.

Czterdzieści not bibliograficznych jest stosunkowo skromnych, w tym wypadku ponad 23% potraktowano jako prasę zaginioną. Przykładem tego typu informacji są: s. 16, poz. 3; s. 22, poz. 11; s. 41, poz. 48; s. 49, poz. 62; s. 71, poz. 101; s. 78, poz. 112; s. 84, poz. 126; s. 86, poz. 131; s. 92, poz. 142; s. 94, poz. 146.

Nie odnaleziono dotąd ani jednego egzemplarza 40 tytułów. W tej sytuacji można mieć wątpliwości, czy niektóre z tych pism w ogóle istniały. Dla poważnej grupy potwierdzeniem ich egzystencji odnajdujemy nawet w zbiorach archiwalnych i opublikowanych wspomnieniach. Przy części zaś informacje pochodzą wyłącznie z relacji. Czy więc niewielka liczba ludzi w ramach legendy o sobie nie tworzy fikcji? Obawy tego typu u czytelnika są chyba czymś naturalnym. Nie należy w tym wypadku obciążać Autora, który przeprowadził niezwykle drobiazgowo kwerendę. W czasie jej trwania dotarto do zbiorów w dziewięciu archiwach centralnych i terenowych, w 119 wypadkach wykorzystano zbiory prywatne osób zamieszkałych w różnych częściach kraju, a sam Autor zebrał 25 relacji i wywiadów. Poza tym czerpano informacje do opracowania z 53 czasopism konspiracyjnych, w trzech wypadkach z dokumentów publikowanych, z 7 zbiorów wspomnień i 18 wspomnień, które ukażały się drukiem. Podobnie korzystano z 34 opracowań i 8 wydanych katalogów specjalistycznych oraz okolicznościowych poświęconych wystawom o historii czasopiśmiennictwa.

W trakcie tak szerokich badań prowadzonych przez M. Adamczyka ustalona została pokaźna ilość nie znanych dotąd pism konspiracyjnych Kielecczyny. A przecież tak jeszcze niedawno szacowano tę ilość w różnych publikacjach na 29 do 100 periodyków³.

Na koniec jeszcze jedna drobna uwaga. Na stronie 14 Autor używa w stosunku do swojej pracy określenia „brozura”. Uważam to za niewłaściwe. W polskich normach za brozurę uważa się druk o objętości do 64 stron.

Stefan Iwaniak

³ A. Lerska wymienia 13 gazetek konspiracyjnych wydawanych w miastach kieleckich, natomiast B. Hillebrandt podaje liczbę 29 pism, zaś Cz. Wycech orientacyjnie wymienił 100 podziemnych czasopism wydawanych na terenie Kielecczyny w latach 1939—1945 (por. A. Lerska, *Druki Polski podziemnej i wydawnictwa powstańcze*, Paryż 1949; B. Hillebrandt, *Partyzantka na Kielecczyźnie 1939—1945*, Warszawa 1970, s. 35; Cz. Wycech, *Konspiracyjna prasa ludowa na tle podziemnej prasy polskiej*, „Roczniki Dziejów Ruchu Ludowego”, 1971, nr 13, s. 218).